

Viorel Munteanu sau modernismul clasic de inspirație bizantină

Într-o frază, despre Viorel Munteanu (n. 1944) se poate spune că e un *munte de vioiciune*. Rare sunt cazurile când numele impregnează atât de complet programul de viață al unui om și-i străjuiește simbolic parcursul temporal, precum și alegerile destinale. În cazul lui Viorel Munteanu, acest lucru e însă uimitor de adecvat, căci atât atitudinea mereu *înviorată*, vioaie și trepidantă, cât și multitudinea ipostazelor pe care le asumă cu onestitate și profesionalism, constituind un masiv *muntos* al efortului și voinței, se pot deriva din frumusețea și semantica numelui său și din amprenta magică pe care acesta și-o pune asupra personalității.

Maestru iscusit al sonurilor moldave, în creația căruia spiritualitatea bizantină a Putnei și cea a folclorului românesc se împletesc într-un mod original cu limbajul avangardei moderniste, muzicolog și experimentat om de Radio, dascăl neobosit și frenetic apărător al tradiției muzicale ieșene, personalitate proteică și multilaterală, pasionat promotor al redescoperirii în România a creației marelui muzician italian cu origini românești, Roman Vlad, organizator inspirat, efervescent și plin de idei, rector al Universității de Arte George Enescu din Iași între 2004-2012, îndrumător de

admirabile doctorate în muzică și *doctor honoris causa* al mai multor universități românești prestigioase, Viorel Munteanu își trage seva creatoare, energia ideatică debordantă și hotărârea organizatorică din tăria proverbială a spiritului răzeșilor moldoveni. Tenace și rafinat, prolific și profund, săritor și inventiv, Viorel Munteanu e o ființă vibrantă, prietenoasă și deschisă. Minte sa e în permanentă erupție de idei, un impuls gnoseologic neostoit împingând-o să producă cu spor proiecte, să genereze traiecte și direcții de urmat în acțiune, să argumenteze pletoric și să se auto-interogheze neîncetat. Acest rezervor de vitalitate este taina *mntelui de vioiciune* ce-i marchează destinul și îi individualizează traseul cultural în cadrul muzicii românești.

Isprăvile componistice ale lui Viorel Munteanu posedă câteva trăsături specifice: pe de o parte, un limbaj armonic personal, talent melodic, tehnică solidă a scriiturii vocale, echilibrul formei, știință a combinațiilor sintactice; pe de altă parte, finețea simțirii, expresia tandră și profund românească, piscurile dinamice ale culminațiilor și văile mute ale tăcerilor pline de tensiune. Personal, am unele preferințe, lucrări care m-au marcat, de la care am învățat și de care îmi amintesc cu mare plăcere: *Cvartetul de coarde nr.2* (1988) în interpretarea Cvartetului *Voces*, în cadrul unui Festival *Enescu*, cele șapte poeme pentru soprană și orchestră intitulate *Întoarceri la Blaga* (2013) și oratoriul *Chemări spre mântuire (Pelerini la Sfânta Parascheva)*, 2017). Dar traseul compozitorului Viorel Munteanu nu poate fi înțeles fără aportul intelectual al mentorului său de la distanță, Roman Vlad, cu care Viorel Munteanu a avut întotdeauna afinități electiv speciale. Neobosita muncă de a-i recupera acestuia creația componistică și muzicologică și de a i-o face cunoscută în România a fost

încununată prin publicarea câtorva volume de importanță istorică, de la care am avut cu toții de învățat: *Istoria dodecafoniei*, *Recitind „Sărbătoarea primăverii” de Igor Stravinski*, *Roman Vlad – modernitate și tradiție*.

Și tot așa, ajungem la rectorul Viorel Munteanu, pe ale cărui strădanii le pot mărturisi personal, căci le-am văzut împlinindu-se și m-am bucurat pentru ele: consolidarea și reabilitarea *Casei Balș*, aparținând campusului Universității de Arte *George Enescu* din Iași, acreditarea instituțională a aceleiași instituții, lupta pentru obținerea de fonduri, dar și cea pentru schimbarea legislației și recunoașterea importanței învățământului artistic, în speță muzical, în cadrul programelor de cercetare universitară, precum și multe alte eforturi zilnice, crono- și nervo-fage. În acest sens, vestitul proverb „Omul sfințește locul” este extrem de potrivit în cazul rectorului Viorel Munteanu, un om care într-adevăr a sfințit toate locurile prin care a fost, datorită caracterului său, energiei neobosite de a face bine și, îndrăznesc să spun, credinței sale.

Dacă ar fi să aleg o singură definiție pentru muzica lui Viorel Munteanu, aceasta nu ar putea fi decât următoarea: *modernism clasic de inspirație bizantină*. Desigur, este o reducere a diversității stilistice a creației sale într-o formulă esențială. Dar cred că e o formulare eficientă, pentru că deschide înspre înțelegerea acestei creații prin trei filoane: 1. este *modernă* în conținut, stil și limbaj; 2. este *clasică* în spirit, echilibrată și apolinică; 3. este *bizantină* ca inspirație și expresie. În continuare, voi aprofunda această definiție prin comentarea succintă a unei lucrări monumentale de mare forță, pe care o plasez într-o selectă genealogie muzicală din stirpea oratorilor bizantine ale lui Paul Constantinescu și Ștefan Niculescu.

8va tr

Fl. 65 *f* 11 10

Ob. *fsf* 6

Cfg. *fsf* 6

66 *accel.* *ff* 6 3 *sfz* *violento* 8va *p* 6

Ob. *ff* *accel.* 6 6 *pp*

Cfg. *ff* 6 6 6 *pp*

68 *Adagio rubato* *subito p* 3 3 *mf* *f*

Fl. *f*

Ob. *pp* *N.B. improvisando libero*

Cfg. *pp* *N.B. improvisando libero*

N.B.

Ritmo libero in succesiune rapidissime e sempre diverse in pianissimo e con mutazioni d'ottave superiore/inferiore. Ciascuno interpreto hà la libertà di'introdurre diversi effetti specifici al suo strumento - *glissando*, *soffiatura*, *slap tongue* etc. - per del modelazione del materiale e dell' espressione musicale.

Viorel Munteanu, *DorELEGIA* (fragment)

Încununând o carieră componistică prodigioasă, pusă în slujba muzicii savante de inspirație bizantină, pregătindu-și cu minuțiozitate drumul într-o creație monumentală prin opusuri diverse, dintre care se disting *Glasurele Putnei* ori *Triptic psaltic*, compozitorul și profesorul Viorel Munteanu realizează în oratoriul intitulat *Chemări spre mântuire (Pelerini la Sfânta Parascheva)*, o amplă frescă vocal-simfonică și totodată sinteză de mare anvergură între mai multe categorii de muzici. Pornind de la un corpus de texte ce combină rugăciuni ale mai multor poeți și preoți (Eminescu, Blaga, George Popa, Constantin Sturzu și Sever Negrescu), Viorel Munteanu inițiază un traseu componistic ce pornește de la oratoriile bizantine ale lui Paul Constantinescu și le transcende pe acestea, găsind cu multă măiestrie calea de a o face într-un mod original și autentic. Pe această cale se dovedește a fi creatorul unui nou stil, în care tradiția se îmbină cu inovația, clasicul cu modernul și individualul cu generalul.

Păstrându-se permanent în cadrul rigorilor impuse de cântul bizantin, dar lărgind contextul mediului vocal-instrumental în așa fel, încât acesta să nu fie alterat, ci, dimpotrivă, să fie pus în valoare asemenea unui diamant într-o montură, creatorului ieșean îi reușește un lucru mirabil: fuziunea între muzica bizantină psaltică și genul de oratoriu apusean, aduse împreună fără efortări și scrâșnete, ci cu mare abilitate de a găsi cheile potrivite pentru a se îmbina coerent și omogen. La această reușită concură atât forma solidă a lucrării, structurată în cinci mari secțiuni, cât și componentele melodică și armonică. În special cea din urmă, armonia, este secretul prin care totul se leagă într-o unitate de ethos și caracter: diatonismul modal, isonul, acordurile de cvinte și cvarte sunt

alternate cu multă dibăcie cu cromatisme și acordurile alterate, ajungându-se la adaptarea versatilă a temperaturii armonice cu dramaturgia libretului și cu conjugările melodico-ritmice ale ariilor.

Impresionează, de asemenea, respirația lungă a frazelor și evoluția lentă, dar tenace, a conductului vocal-orchestral, ceea ce conferă lucrării o monumentalitate și o maiestruozitate aparte. Pasajele solistice sunt inspirat arcuite melodic și formal, iar scenele de ansamblu covârșesc nu numai prin impactul emoțional și volum, ci și prin știința menținerii tensiunii și a articulării respirațiilor interioare.

După o muncă de peste trei ani, compozitorul Viorel Munteanu ne-a pus în fața unui adevărat munte de aur: oratoriul pe care l-a plămădit în forul său interior, după chipul și asemănarea propriului talent, cu smerenie, cu credință și cu speranță, se dovedește a fi una dintre cele mai importante lucrări vocal-simfonice ale repertoriului românesc de muzică sacră.